

**კულტურის სფეროს უინანსური
ზღრუნველყოფის
რეგულირებისათვის**

მირონ ტულუში,
საქართველოს თეატრისა და კინოს
სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ხელოვნების მენეჯმენტის
მიმართულების სრული პროფესორი,
ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თსუ-ის
მოწვეული პროფესორი

საზოგადოებრივი ცხოვრების ნებისმიერი სფეროს - ეკონომიკის, პოლიტიკის, მეცნიერების, განათლების და ა.შ., განვითარებაში კულტურის როლი მეტად მნიშვნელოვანია. ეს, პრაქტიკაში არსებული მისი ასეულობით განმარტებიდანაც, ნათლად ჩანს. ფართო გაგებით, კულტურა რთული ფენომენია, ხალხის საწარმოო, საზოგადოებრივი და სოციალური მიღწევების ან ადამიანების საქმიანობის სხვადასხვა სფეროში შექმნილი ტრადიციების, ჩვეულებების, ცხოვრებისეული წარმოდგენების, ქცევის ნიმუშებისა და ნორმების ერთობლიობაა, რაც დროთა განმავლობაში სხვადასხვა ფორმით ტრანსფორმირდება და თაობიდან თაობებს გადაეცემა.

ვიწრო გაგებით, ცნება - „კულტურის სფერო“, საზოგადოების ცხოვრების ისეთ კონკრეტულ მიმართულებებს ახასიათებს, როგორცაა: კულტურულ-ისტორიული მემკვიდრეობის (სამუზეუმო, საბიბლიოთეკო და საარქივო საქმე, კულტურის ძეგლთა ინვენტარიზაცია და დაცვა, ნაციონალური და ადგილობრივი ტრადიციები, დღესასწაულები და ა.შ.) გამოყენება და შენახვა, მხატვრული განათლება, მხატვრული და საბავშვო შემოქმედება, ხელოვნება, საკონცერტო მოღვაწეობა, დასვენებისა და გართობის ორგანიზება, ეთნოგრაფიული ხელოვნება, რეწვა და ა.შ.

საქართველოს კანონში - „კულტურის შესახებ“ აღ-

ნიშნულია, რომ „კულტურის სფერო ესაა ისტორიულ-კულტურული ტერიტორიები და ობიექტები, შენობა-ნაგებობები, კულტურის უძრავი და მოძრავი ძეგლები, ფოლკლორი, მხატვრული სუენირი, ხალხური რეწვა და ხელობა, პროფესიული ხელოვნება და ლიტერატურა, სახელოვნებო განათლება და მასთან დაკავშირებული პედაგოგიკა, სამეცნიერო კვლევა და მეთოდოლოგია, ტექნოლოგიები, კულტურული და შემოქმედებითი მოღვაწეობის პოპულარიზაცია და გაშუქება, კულტურულ - გასართობი შემეცნებითი პროგრამები და შოუ ბიზნესი“ (მუხლი 5, პ., „ზ“).

კულტურის სფეროში საქმიანობა ხორციელდება სახელმწიფო, მუნიციპალური, კერძო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, აგრეთვე, კერძო პირების მიერ. აქ ფუნქციონირებს როგორც კომერციული, ასევე არაკომერციული ორგანიზაციები, თუმცა, წამყვან როლს არაკომერციული ორგანიზაციები (ასოციაციები, ფონდები, ავტონომიური არაკომერციული ორგანიზაციები, სახელმწიფო არეკომერციული ორგანიზაციები) ასრულებენ. ამიტომ, არაკომერციულ ორგანიზაციებში მენეჯმენტის მდგომარეობა განსაკუთრებულ ინტერესს იძენს.

კულტურის სფეროში მართვის მთავარი თავისებურება ისაა, რომ იქ ფულის „გამომუშავება“ ძირითადად ხდება არაკომერციული საქმიანობის საფუძველზე, არამედ დაინტერესებული დონორებიდან თანხების მოზიდვით - სპონსორობის, პატრონაჟის, ქველმოქმედების საშუალებით. მაშასადამე, საქართველო, ისევე, როგორც სხვა პოსტსაბჭოური ქვეყანა, სადაც კულტურის სფეროს დაფინანსების უმთავრესი წყარო ბიუჯეტი იყო, იძულებულია ბიუჯეტიდან თანხების შემცირება არასაბიუჯეტო თანხების მოზიდვით ჩაანაცვლოს, რაც საკმაოდ რთული პრობლემაა.

როგორც აღვნიშნეთ, კულტურის სფეროში არაკომერციულთან ერთად კომერციული საქმიანობაც ხორციელდება, რაც ამ სფეროში მართვის უნივერსალურობასა და სპეციფიკურობაზე მიუთითებს. პრაქტიკამ განვითარებული ქვეყნების მაგალითზე არაერთხელ დაადასტურა, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში ბიზნესი და კულტურა ერთმანეთზე გადა-

ჯაჭვეულია და ისინი მჭიდროდ უნდა თანამშრომლობდნენ.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აგრეთვე იმის გათვალისწინებით, რომ კულტურის ორგანიზაციების ქსელის გაფართოება დასაქმების დონის ამაღლების მნიშვნელოვანი ფაქტორია, შეიძლება დავასკვნათ, რომ კულტურის სფეროს ეფექტიანი მართვა-რეგულირება უდიდესი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის პრობლემაა, რომლის გადაწყვეტა შეუძლებელია მისი ფინანსური უზრუნველყოფის პროცესის დეტალურად შესწავლის, შეფასებისა და მარეგულირებელი ღონისძიებების გატარების გარეშე.

მსოფლიო გამოცდილებამ აჩვენა, რომ კულტურის სფეროს დაფინანსების, მხარდაჭერისა და განვითარების სამი ძირითადი ტიპი არსებობს. ესენია: „რომანული“, „გერმანული“, და „ანგლო-ამერიკული“ ტიპები.

1. „რომანული“ ტიპისათვის (იტალია, ესპანეთი, საფრანგეთი) დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა კულტურის სფეროს ძირითადად ცენტრალიზებული, ანუ სახელმწიფო სახსრებით დაფინანსება. აღსანიშნავია, რომ კულტურის სფეროს დაფინანსების აღნიშნული ტიპი (ოღონდ უკიდურესად ცენტრალიზებული ფორმით) გამოიყენებოდა საბჭოთა კავშირში, რის გამოც იგი, ამჟამად, დამახასიათებელია საქართველოსათვისაც;

2. „გერმანული“ ტიპი დამახასიათებელია გერმანიისა და სკანდინავიის ქვეყნებისათვის - ცენტრალური ხელისუფლება მხოლოდ პატერნალისტურ მხარდაჭერას (ამ შემთხვევაში, ზემდგომის მიერ ქვემდგომისადმი გამოჩენილი მზრუნველობა, მფარველობა) ავლენს, ხოლო სახელმწიფო დაფინანსება უპირატესად ხორციელდება ადგილობრივი ბიუჯეტებიდან, დამოუკიდებელი სტრუქტურებიდან და ფონდებიდან;

3. „ანგლო-ამერიკული“ ტიპის შემთხვევაში სახელმწიფო გამოდის პატრონის როლში, დაფინანსება კი ხორციელდება კერძო კაპიტალის მოზიდვის, მათ შორის საგადასახადო შედავათების ხარჯზე.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება უფრო მართებული იყოს ვიმსჯელოთ კულტურის სფეროს დაფი-

ნანსების არა „ნაციონალურ“ ტიპებზე, არამედ დაფინანსების განსხვავებულ მექანიზმებზე, როცა:

1. დაფინანსება ხორციელდება უპირატესად ცენტრალიზებულად, უშუალოდ სახელმწიფო სტრუქტურების მეშვეობით;

2. დაფინანსება უპირატესად ხორციელდება ადგილობრივი თვითმმართველობის მეშვეობით;

3. კულტურის სფეროს დაფინანსების ძირითადი წყაროა სპონსორობა (ქველმოქმედება), რომელიც ხორციელდება სახელმწიფოს პოლიტიკური და სამართლებრივი რეგულირებით.

კულტურის სფეროს დეცენტრალიზებული დაფინანსების ყველაზე ეფექტიანი სისტემა შექმნილია აშშ-ში, რომლის საფუძველია პრინციპი: „გადასახადები უმცირდება მათ, ვინც ქველმოქმედებას ეწევა“. აღსანიშნავია, რომ ამ პრინციპის ამოქმედებამ მნიშვნელოვნად გაააქტიურა აშშ-ის არასახელმწიფო სექტორი. თუმცა, ბუნებრივად ისმის კითხვა - შეიძლება, თუ არა, რომ ზემოაღნიშნული პრინციპი ან კულტურის სფეროს დაფინანსების ამერიკული გამოცდილება, მთლიანად დაენერგოთ საქართველოში? სამწუხაროდ, აშშ-სა და საქართველოში არსებული მთელი რიგი მკვეთრად განსხვავებული პირობების გამო (სოციალურ-ეკონომიკური, სამართლებრივი და ა.შ.) პასუხი მხოლოდ უარყოფითი შეიძლება იყოს.

საქართველოს, ისევე, როგორც სხვა პოსტსაბჭოური ქვეყნის კულტურის სფერო, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის საწყისი ეტაპიდანვე, საკმაოდ მძიმე სიტუაციაში აღმოჩნდა. დაფინანსების საკუთარი წყაროების შეზღუდულობის, სახელმწიფო თუ სხვა დონის ბიუჯეტებიდან მწირი დაფინანსების, ხშირ შემთხვევაში კი მისი არარსებობის, ფანდრეიზინგული კამპანიის შედეგად თანხების გარედან მოზიდვის შესაძლებლობების არქონის ან მისი სიმცირის გამო კულტურის სფეროს ორგანიზაციებს - თეატრს, კინოს, მუზეუმს, გამომცემლობას და ა.შ., ფინანსურად ძალიან გაუჭირდა. ისინი, ერთეული გამონაკლისების გარდა, უსახსრობის, ან მისი უკმარისობის გამო მნიშვნელოვანი პროექტებისა და პროგრამების რეალიზაციას დიდი ხანია ვერ ახერხებენ.

ზემოაღნიშნული მიმე მდგომარეობა მრავალმა ფაქტორმა განაპირობა. უმთავრესი მაინც ის არის, რომ ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს ცენტრალიზებული დაფინანსების პოსტსაბჭოური მანკიერი პრაქტიკის მოკლე ხანში დაძლევა შეუძლებელი აღმოჩნდა. სხვადასხვა მიზეზის გამო ქვეყანაში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა ერთობ გაჭიანურდა, სათანადოდ ვერ განვითარდა ბიზნესი, ვერ ამალდა მოსახლეობის ცხოვრების დონე, მცირე გამოწვლასის გარდა, მთლიანად სოციალური სფეროს, მათ შორის კულტურის სფეროს ორგანიზაციების საკუთარი შემოსავლები უმნიშვნელოა.

მაშასადამე, საქართველოში, კულტურის სფეროს დაფინანსების მსოფლიო პრაქტიკაში არსებული ორი მნიშვნელოვანი წყარო - **კულტურის სფეროს ორგანიზაციების საკუთარი შემოსავლები და გარედან მოზიდული სახსრები**, კულტურის სფეროს განვითარებაზე რაიმე მნიშვნელოვან გავლენას ვერ ახდენს, ამიტომაც, რომ მთელი ყურადღება, კვლავ, გადატანილია სახელმწიფო დაფინანსებაზე. არადა, როგორც აღვნიშნეთ, ისიც საკმაოდ მცირეა.

2005-2013 წლებში საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯებისა და არაფინანსური აქტივების ფუნქციონალურ კლასიფიკაციაში (ცხრილი 1) კულტურის სფეროს, დასვენებისა და რელიგიის გაერთიანებული ხარჯები (კოდი -708) 45 844,2 ათასი ლარიდან 140 836,8 ათას ლარამდე გაიზარდა, რაც სოლიდური მატებაა, მაგრამ მისი წილი მთლიან შიგა პროდუქტში (მშპ) მხოლოდ უმნიშვნელოდ - 0,39%-დან 0,49%-მდე, საკუთრივ კულტურის სფეროს ხარჯები კი დაახლოებით 0,29%-დან 0,40%-მდე გაიზარდა, რაც, მეტად დაბალი მაჩვენებელია. ამ მხრივ დიდად უკეთესი მდგომარეობა განათლებაში, რომლის ხარჯების (კოდი-709) წილი მშპ-ში, ზემოაღნიშნულ პერიოდში 0,51 %-დან 2,36%-მდე ამალდა. აქვე შევნიშნავთ, რომ საქართველოში, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან განათლების სფეროს დაფინანსების მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად გაიზარდა და 2006 წლიდან მშპ-ში მისი წილი 2%-ს გადააჭარბა. მიუხედავად ამისა, ამჟამად, საქართველოს განათლების სფერო ფინანსური სახსრების ნაკლებობას მაინც

მირონ ტუღუშვილი

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯებისა და არაფინანსური აქტივების ფუნქციონალური კლასიფიკაცია 2005-2013 წწ (ათასი ლარი)[5, მუხლი, 9]

ცხრილი 1

ფუნქციონალური კლასიფიკაცია	დასახელება	2005 წ.	2010 წ.	2011 წ.	2012 წ.	2013 წ.
		ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	ფაქტობრივი	გეგმა	გეგმა
	ნომინალური მშპ (მლნ ლარი)	11 620,9	20 791,3	24 344,0	26 308,5*	28 863,1**
	ხარჯები სულ	2 618 557,0	6 486 731,9	6 862 924,9	7 606 047,4	7 969 392,7
707	მ.შ. ჯანმრთელობის დაცვა	147 716,0	415 024,1	361 052,8	401 618,6	681 212,6
708	დასვენება, კულტურა და რელიგია	45 844,2	165 718,2	158 878,4	194 344,4	140 836,8
7081	მომსახურება და სპორტის სფეროში	...	32 677,7	41 857,8	53 349,6	40 340,0
7082	მომსახურება კულტურის სფეროში	16 560,5	48 071,7	65 373,0	89 305,8	76 114,0
7083	ტელევიზიონული, სატელევიზიო, საგამომცემლო საქმიანობა	16 897,9	38 301,8	45 423,2	46 517,1	19 613,7
7084	რელიგიური და სხვა სახის საზოგადოებრივი საქმიანობა	...	32 026,0	2 118,1	1 350,4	783,1
7086	სხვა არაკლასიფიცირებული საქმიანობის და ფინანსება	...	14 641,0	4 106,2	3 669,0	3 986,0
709	განათლება	59 171,7	504 139,1	555 791,2	637 448,2	682 296,1
პროცენტობით მშპ-ის მიმართ						
707	ჯანმრთელობის დაცვა	1,27	2,00	1,48	1,52	2,36
708	დასვენება, კულტურა და რელიგია	0,39	0,80	0,65	0,74	0,49
	მ.შ. კულტურა	0,29		0,44	0,54	0,40
709	განათლება	0,51	2,43	2,28	2,42	2,36
პროცენტობით სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების მიმართ						
707	ჯანმრთელობის დაცვა	5,64	6,40	5,26	5,28	8,55
708	დასვენება, კულტურა და რელიგია	1,75	2,55	2,32	2,56	1,77
	მ.შ. კულტურა	1,56	1,88	1,46
709	განათლება	2,26	7,77	8,10	8,38	8,56

შენიშვნა: იმის გამო, რომ 2005 წელს ბიუჯეტის ფუნქციონალური კლასიფიკაცია საგრანტულიდან განსხვავდება მომდევნო წლებში მოქმედი კლასიფიკაციისაგან მონაცემები წარმოდგენილია მხოლოდ ძირითადი მიმართულებების სახით. *წინასწარი მონაცემები.

**პროგნოზი.

შენაჯენები. მარკაჟინები. ბუჩიზი

შენიშვნა: იმის გამო, რომ 2005 წელს ბიუჯეტის ფუნქციონალური კლასიფიკაცია

საგრძობლად განსხვავდება მომდევნო წლებში მოქმედი კლასიფიკაციისაგან

მონაცემები წარმოდგენილია მხოლოდ ძირითადი მიმართულებების სახით.

*წინასწარი მონაცემები.

**პროგნოზი.

განიცდის, კულტურის სფერო კი ამ მხრივ მეტად მძიმე მდგომარეობაშია. როგორც ჩანს, იგი, წლების განმავლობაში, მთავრობისათვის პრიორიტეტს არ წარმოადგენდა.

თითქმის იგივე მდგომარეობაა საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან სამინისტროების დაფინანსების მხრივაც (ცხრილი 2).

სახელმწიფო ბიუჯეტში გათვალისწინებული ასიგნებების მოცულობა სამინისტროების მიხედვით 2009-2013 წლებში (ათასი ლარი) [5, მუხლი, 7]

ცხრილი 2

სამინისტროების დასახელება	2009 წლის ფაქტობრივი	2011 წლის ფაქტობრივი	2012 წლის ფაქტობრივი	2013 წლის გეგმა
სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებები სულ	6 754 106,8	7 459 279,5	8 120 000,0	8 748 500,0
საქართველოს პარლამენტი და მასთან არსებული ორგანიზაციები (კოდი-01 00)	36 788,9	34 032,1	39 127,7	60 000,0
საქართველოს მთავრობის კანცელარია (04 00)	8 768,8	10 240,9	10 000,0	9 960,0
საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო (24 00)	271 748,7	128 418,0	118 212,7	100 000,0

მორონ ტულუმი

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო (25 00)	61 872,8	166 083,8	134 297,4	82 500,0
საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო (26 00)	717 785,1	834 568,5	982 060,1	901 000,0
საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო (27 00)	71 259,4	130 459,9	54 171,0	71 400,0
სასჯელსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტრო (28 00)	118 906,5	111 862,0	124 900,0	174 300,0
საგარეო საქმეთა სამინისტრო (29 00)	66 104,7	74 628,9	83 500,0	80 000,0
თავდაცვის სამინისტრო (30 00)	868 565,7	728 427,0	676 500,0	660 000,0
შინაგან საქმეთა სამინისტრო (31 00)	573 373,2	567 423,9	585 050,0	570 000,0
განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო (33 00)	489 782,3	552 515,7	600 680,0	670 000,0
კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო (34 00)	64 028,8	69 381,2	100 057,2	80 000,0
შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო (36 00)	1 503 345,6	1 665 948,3	1 809 954,2	2 345 000,0
ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო (37 00)	53 132,2	212 068,9	290 187,6	118 765,0
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (38 00)	75 160,0	85 112,4	148 901,2	241 000,0

როგორც ჩანს, საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო, ამჟამად, ერთ-ერთ ბოლო ადგილზეა. მაგალითად, 2009 წელს საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ასიგნებების მთელ მოცულობაში საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს წილი 0,95%-ს შეადგენდა, 2013 წლისათვის კიდევ უფრო შემცირდა და 0,91% შეადგინა, რაც ძალიან დაბალი მაჩვენებელია. ეს მაშინ, როცა კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროსთან შედარებით, ამ პერიოდში, საგრძნობლად გაიზარდა შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვისა (22,3-დან 26,8%-მდე) და განათლებისა და მეცნიერების (7,3-დან 7,7%-მდე), აგრეთვე, სოფლის მეურნეობის (1,1-დან 2,8%-მდე) სამინისტროების ასიგნებების მოცულობა. თუმცა, სამართლიანობა მოითხოვს აქვე ისიც აღინიშნოს, რომ საქართველოს 2013 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტი ძველმა მთავრობამ შეადგინა, ახალმა მთავრობამ კი ძალზე მოკლე პერიოდში მისი არსებითი გადამუშავება ვერ შეძლო, თუმცა, რიგი პრიორიტეტი მაინც ჩამოაყალიბა, ესენია: მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვა, აგრეთვე, სასოფლო-სამეურნეო წარმოება და გადამუშავება. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ უახლოეს მომავალში კულტურის სფეროსაც მეტი ყურადღება მიექცევა.

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან, ყველაზე უფრო სოლიდურად 2012 წელს დაფინანსდა - 100 057,2 ათასი ლარი. თანხა ათვისებულ იქნა შემდეგი პრიორიტეტების მიხედვით:

- საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სფეროში პოლიტიკის შემუშავება და პროგრამების მართვა - 4 433,7 ათასი ლარი;

- ხელოვნების დარგების განვითარების ხელშეწყობა და პოპულარიზაცია საქართველოში და მის ფარგლებს გა-

მირონ ტულუში

რეთ- 56 435,5 ათასი ლარი;

- სახელოვნებო განათლების სისტემის ხელშეწყობა-11 411,4 ათასი ლარი;

- კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა და სამუზეუმო სისტემის სრულყოფა - 27 776,6 ათასი ლარი.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტროს 2012 წელს, წინა წლებთან შედარებით, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მნიშვნელოვნად გაეზარდა დაფინანსების მოცულობა, ექსპერტების მოსაზრებით იგი მაინც მწირია იმ პრობლემების გათვალისწინებით, რაც ზემოაღნიშნული მიმართულებებით მთლიანად დარგისა და სამინისტროს წინაშე დგას. მაგალითად, საქართველოში 2004 წელს ამოქმედდა **კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის სახელმწიფო პროგრამა**, რომლის მიზანია საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, კულტურული მემკვიდრეობის განვითარების ხელშეწყობა, დაცვა და პოპულარიზაცია. კულტურული მემკვიდრეობის სახელმწიფო პროგრამის დაფინანსების წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტი. პროგრამის ძირითადი მიმართულებებია:

- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ნიმუშების რეაბილიტაციის საპროექტო დოკუმენტების მომზადება;

- საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის ნიმუშების რესტავრაცია-რეაბილიტაცია;

- ქვეყნის ფარგლებს გარეთ არსებული კულტურული მემკვიდრეობის ქართული ძეგლების რეაბილიტაცია;

- UNESCO-ს მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ქართული ძეგლების დოკუმენტირება და რეაბილიტაცია;

- კულტურული მემკვიდრეობის ნიმუშების (მოდრავი, უძრავი) ინვენტარიზაცია-დოკუმენტირება;

- ძეგლთა ინტეგრირებული ინფრასტრუქტურების შექმნა, რეგიონული მუზეუმების რეაბილიტაცია და ექსპოზი-

ციათა განახლება;

- კულტურული მემკვიდრეობის კვლევა, პოპულარიზაცია და კულტურული მემკვიდრეობის სფეროში საგანმანათლებლო პროგრამების დანერგვა და ა.შ.

ზემოაღნიშნული ღონისძიებების დასაფინანსებლად საქართველოს 2013 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში კი გამოყოფილია მხოლოდ 7 მლნ ლარი, რაც, რა თქმა უნდა, არასაკმარისია.

მსოფლიო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწიფო, კულტურის სფეროს, ძირითადად, არა მხოლოდ პირდაპირ (ბიუჯეტებიდან), არამედ ირიბი მეთოდების გამოყენებითაც ეხმარება. იგი საგადასახადო შეღავათებს უწესებს იმ ბიზნეს-კომპანიებს, აგრეთვე, ფიზიკურ პირებს, რომლებიც ფინანსურად, ან სხვა სახით ეხმარება კულტურის სფეროს ორგანიზაციებს. მართალია, საგადასახადო შეღავათების დაკანონების შედეგად, რომლის მიზანია ქველმოქმედების წახალისება, სახელმწიფო ხაზინა გარკვეულ თანხებს „კარგავს“, მაგრამ პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ფირმების მიერ ქველმოქმედების სახით გაღებული თანხების ჯამი მნიშვნელოვნად აღარბებს იმ თანხებს, რაც ზემოაღნიშნული შეღავათების დაწესების გამო ფირმებისაგან ვერ მიიღო სახელმწიფო ხაზინამ.

მაშასადამე, აღნიშნული მექანიზმის გამოყენების შედეგად იგებს როგორც სახელმწიფო (მას კულტურის სფეროს დასაფინანსებლად ნაკლები სახსრების გაღება უწევს), ასევე ფირმები (საბოლოო ანგარიშით, იზრდება მათი პროდუქციისა თუ მომსახურების რეალიზაციის მაჩვენებლები) და, რა თქმა უნდა, ფინანსურ დახმარების მიმღები კულტურის სფეროს ორგანიზაცია.

აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ ირიბი სახელმწიფო დაფინანსება ამით არ შემოიფარგლება. მაგალითად, აშშ-ის ფედერალური მთავრობა კულტურის სფეროს

განვითარებისათვის ყოველწლიურად გამოყოფს საბიუჯეტო სუბსიდიებს, რაც შტატების მთავრობებისა და ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების შეხედულებების მიხედვით გამოიყენება. გარდა ამისა, ირიბ სახელმწიფო დაფინანსებას მიეკუთვნება სახელმწიფო კომპანიების მიერ ლატარეების გამოშვებით მიღებული მოგებიდან კულტურის ორგანიზაციებისათვის განსაზღვრული პროცენტის მიხედვით გადარიცხული თანხები და ა.შ. აგრეთვე, კულტურულ-საგანმანათლებლო მიზნების შესაბამისად, კერძო პირების ცალკეული კატეგორიისათვის გამოიყოფა სახელმწიფო დოტაცია ან მოქალაქეების ცალკეულ კატეგორიებს უფასოდ მიწოდება ამა თუ იმ სახეობის კულტურული მომსახურება.

გარდა ამისა, კულტურის არაკომერციული ორგანიზაციებისათვის დაწესებულია შეღავათები გადასახადების გადახდის, საბაჟო ან სხვა სახეობის მოსაკრებლების აკრეფის დროს. ამასთან ერთად, კულტურის ორგანიზაციების მიერ არაკომერციული საქმიანობით მიღებული შემოსავლები, რომლებიც ორგანიზაციების წევრებს შორის განაწილებას არ ექვემდებარება, დაბეგვრისაგან თავისუფლდება. უფრო მეტიც, ზოგიერთ შტატში კულტურის ორგანიზაციის კომერციული საქმიანობით მიღებული შემოსავლებიც არ იბეგრება (როცა კომერციული და არაკომერციული საქმიანობის ზუსტად გამიჯვნა დაკავშირებულია დიდ ადმინისტრაციულ ხარჯებთან) და ა.შ.

როგორც აღვნიშნეთ, განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება ადასტურებს, რომ იქ ბიზნესი და კულტურა ერთმანეთთან მჭიდროდ თანამშრომლობს. **ბიზნესი კულტურის სფეროს ორგანიზაციების დაფინანსების მთავარი წყაროა.** საქართველოში ამ მხრივ არასასურველი მდგომარეობაა, რომლის ძირითადი მიზეზი ბიზნესის არასათანადოდ განვითარებაა. წარმოდგენელია ბიზნესის განვითარებით ნებისმიერი ქვეყანა არ იყოს დაინტერესებული, მაგრამ ამას,

ბევრი ვერ ასერხებს. ჯერჯერობით, მათ რიცხვშია საქართველოც.

ბიზნესის განვითარების პრობლემა ნებისმიერ ქვეყანაში მეტად მწვავე და მრავალასპექტიანია, იგი მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული. მათგან აღსანიშნავია: საგარეო ინვესტიციების მოზიდვის შესაძლებლობები, კვალიფიციური კადრების, მოქნილი საგადასახადო სისტემის არსებობა, კრედიტებზე საპროცენტო განაკვეთების დაბალი დონე, ეროვნული ვალუტის სტაბილურობა, ინფლაციის მაჩვენებლის გონივრულ ფარგლებში შენარჩუნება, თავისუფალი კონკურენციისათვის პირობების შექმნა, საკუთრების უფლების განუხრელი დაცვა და ა.შ., რაც მეტად რთული მისაღწევია, თუმცა, კარგად გააზრებული რეფორმების პირობებში, შესაძლებელია. თუ საქართველოში ამ მხრივ შექმნილ სიტუაციას სისტემურად შევაფასებთ, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ უახლოეს მომავალში ბიზნესის ამა თუ იმ მიმართულების განვითარების კონტურები გამოიკვეთება, მაგრამ რეალურ შედეგებს მხოლოდ 3-4 წლის შემდეგ მივიღებთ. აქედან გამომდინარე, კულტურის სფეროს ორგანიზაციები ბიზნესის მხრიდან ქმედით დახმარებას უფრო ადრე არ უნდა ელოდეს.

ქვეყანაში ბიზნესის განვითარება-გაძლიერების, მოსახლეობის შემოსავლების ზრდისა და კულტურის ორგანიზაციების საქმიანობის საგრძნობი გაააქტიურების შედეგად (მხედველობაში გვაქვს საზოგადოების მოთხოვნის სრულფასოვანი შესწავლა, შესაბამისი პროექტებისა და პროგრამების დამუშავება, ფანდრეიზინგული კამპანიის სწორად ორგანიზება და ა.შ.) შესაძლებელი იქნება **გარედან მოზიდული თანხების ოდენობის ზრდა**, რაც მომავალში კულტურის სფეროს ორგანიზაციების დაფინანსების მთავარი წყარო უნდა გახდეს, როგორც ეს დიდი ხანია დამკვიდრდა დასავლეთის ქვეყნებში, სადაც თანხების მობილიზებაში მნიშვნელოვან

მორონ ტულუმი

როლს არაკომერციული ორგანიზაციები (ფონდები, ასოციაციები, სააგენტოები და ა.შ.) ასრულებს.

საქართველოს კულტურის სფეროს ორგანიზაციებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ **შემოსავლების საკუთარი წყაროების** ზრდას. ისინი ყოველნაირად უნდა შეეცადონ გაზარდონ შემოსავლები როგორც ძირითადი საქმიანობიდან (სპექტაკლებიდან, საგამოფენო, საკონცერტო საქმიანობიდან, საექსკურსიო მომსახურებიდან და ა.შ.), ასევე დამატებითი ანუ კომერციული საქმიანობიდან (კაფერესტორნების გახსნა, სუვენირებით ვაჭრობა, საარენდო ქირა, ფასიან ქაღალდებთან დაკავშირებული ოპერაციები და ა.შ.).

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ:

1. საქართველოში კულტურის ორგანიზაციების ფინანსური უზრუნველყოფის არსებითად გაუმჯობესების მრავალი გზა არსებობს, მაგრამ მათგან უმთავრესია თვით კულტურის ორგანიზაციებში ძირითადი, პროფილური საქმიანობის თვისებრივი გარდაქმნა, მისი თანამედროვე მოთხოვნების დონემდე ამაღლება. მომავალში, კულტურის სფერო კიდევ უფრო მეტად იქნება დამოკიდებული გარედან დაფინანსების მიღებაზე, ამიტომ, კულტურის სფეროს პროდუქტები სრულად უნდა აკმაყოფილებდეს განვითარებული საზოგადოების მუდმივად მზარდ მოთხოვნებს. ამის გარეშე, კულტურის ორგანიზაციები ვერავისთვის ვერ გახდება სასურველი სოციალური პარტნიორი, რაც დაფინანსების მიღების აუცილებელი გარანტიაა;

2. კულტურის სფეროს დაფინანსების, მხარდაჭერისა და განვითარების ძირითადი ტიპებიდან („რომანული“, „გერმანული“, და „ანგლო-ამერიკული“) მოცემულ ეტაპზე საქართველოსათვის მისაღებია „რომანული“ ტიპი, რომლისთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებაა კულტურის სფეროს უპირატესად ცენტრალიზებული, ანუ **სახელმწიფო სახსრებით დაფინანსება.**

მაშასადამე, ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკისა და სოციალურ სფეროს, მათ შორის კულტურის სფეროს განვითარების მრავალწლიანი გამოცდილებისა და უახლოესი ათწლეულის პერსპექტივების გათვალისწინებით, კულტურის სფეროს დაფინანსებაში სახელმწიფოს მონაწილეობა არათუ უნდა შემცირდეს, არამედ კიდევ უფრო უნდა გაიზარდოს და 2-3 წელიწადში მშპ-ის 1,5-2,0% მაინც გახდეს. ამასთან, ქვეყნის მთავრობამ განვითარების მთავარ ორიენტირად უნდა დაისახოს დაფინანსების „ანგლო-ამერიკულ“ ტიპზე გადასვლა, როცა სახელმწიფო გამოდის პატრონის როლში, დაფინანსება კი უპირატესად ხორციელდება კერძო კაპიტალის მოზიდვის, მათ შორის საგადასახადო შეღავათების დაწესების ხარჯზე;

3. სახელმწიფომ უმოკლეს ხანში (რამდენიმე თვეში მაინც) უნდა დაამტკიცოს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია, რომლის რეალიზაციის შედეგად შეიქმნება მტკიცე ეკონომიკური საფუძველი მთელი სოციალური სფეროს, მათ შორის კულტურის სფეროს დარგების განვითარებისათვის. ხელისუფლებამ ძალისხმევა არ უნდა დაიშუროს იმისათვის, რომ ქვეყანაში ბიზნესის განვითარებისათვის ყველა შემოწამოთვლილი (და ზოგიერთი სხვა) პირობა აუცილებლად შესრულდეს, რაც კულტურის სფეროს ორგანიზაციების განვითარებისათვის გარედან თანხების მოზიდვას გააადვილებს;

4. საქართველოს კულტურის სფეროს ორგანიზაციებმა განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ **შემოსავლების საკუთარი წყაროების** ზრდას, პირველ რიგში, პროფესიული საქმიანობიდან, რისთვისაც საჭირო იქნება როგორც კულტურის სფეროს ორგანიზაციების პროდუქტების ხარისხის ამაღლება, შესაფერისი სამეწარმეო საქმიანობის განვითარება, ასევე მოსახლეობის შემოსავლების ზრდა, რაც კულტურის პროდუქტებზე მოთხოვნის ზრდის მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

For regulation of financial assurance in culture section

M. Tugushi

The paper presents, that Participation of state of funding in Culture section of Georgia has to grow even more, in 2-3 years it has to grow to 1,5-2,0 %. In addition to this, country state development in focus has to be moving to ‘anglo-american’ type of financing. Borrow funds from outside and own incomes has to become the main source of funding of Culture section organizations.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კანონი „კულტურის შესახებ“, თბ., 1997 წლის 12 ივნისი, №751- II ს;
2. საქართველოს კანონი „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ“, თბ., 2007 წლის 8 მაისი, №4708 – I ს;
3. ბერნარ მ. ფილდენი, იუკა იოკიდეტო, მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის ღირსშესანიშნავი ადგილების მართვის სახელმძღვანელო პრინციპები, თბილისი, 2007;
4. ჰერბ სტოველი, რისკისთვის მზადყოფნა: მსოფლიო კულტურული მემკვიდრეობის მენეჯმენტის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2007;
5. საქართველოს 2005-2013 წლების სახელმწიფო ბიუჯეტის მონაცემები;
6. http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=-208&lang=geo.